

werkbboek

muzikale

VORMING

deel 2

? Samengesteld door Peter Peters

INLEIDING

Bij de samenstelling van dit tweede werkboek voor leerlingen die piano spelen, ga ik er vanuit dat niet alleen het naspelen van werken die beroemde componisten gecomponeerd hebben, centraal moet staan, maar ook dat de leerling door zelfwerkzaamheid met het notenmateriaal dat door de eeuwen heen is ontwikkeld, komt tot het maken van eenvoudige melodieën en muziekstukjes.

Het doel van dit werkboek is:

- a) De leerling in grote lijnen inzicht geven in de materie en structuur waaruit een muziekstuk is opgebouwd.
- b) Het leren omgaan met de spanning- en ontspanningsmomenten in de zinsbouw van melodieën.
- c) De leerling de basisbeginselen bij brengen van toonsoorten en de akkoordiek.
- d) Een bekende melodie die de leerling ergens gehoord heeft, te kunnen voorzien van een eenvoudige begeleiding.
- e) De leerling die zich wil verdiepen in de improvisatie (vrij musiceren op een thema, muziek van het moment) het nodige basismateriaal aanbieden.

Het tweede boek bestaat uit lesmateriaal, werkbladen, en toonladderroefeningen. De toonladderroefeningen zijn bedoeld om de stof die na het hoofdstuk over "grote- en kleine tertstoonladders" komen beter te leren begrijpen.

Dit werkboek kan langs de te gebruiken methodes gehanteerd worden.

Voor opmerkingen en eventuele aanvullingen houd ik mij aanbevolen.

Rijkevoort, jan, 1988.

Peter Peters,
Docent aan de muziekschool
Gennep e.o. tel.: 08851-11951

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING

HOOFDSTUK

Opgaveblad	3
Voortekens en toonsysteem	4
Melodie	8
Melodie 2	9
Grote- en kleine terters toonladders	11
Intervallen	15
Motief	16
Polyfone muziek	17
Hoogtepunten in de melodie	19
Harmonieleer	21
Akkoorden	21
Hoofddrieklanken	23
Verbinding van de hoofddrieklanken	24
Zelf muziekstukjes maken	25
Het dominant septime akkoord	26
Versieringstonen	27
Jazz	28
Nevendrieklanken	30
Overzicht bekende componisten	31
Overzicht jazz-geschiedenis	34
Afkortingen muziektermen	35
Overzicht omvang symfonische instrumenten	36
Repetitie- mechaniek van Erard	36
Literatuurlijst	37
Werkbladen	
Toonladderstudie	

VOORTEKENS EN TOONSYSTEEM

Alle geluiden om ons heen worden veroorzaakt door trillingen. Tik je met een vinger op een houten tafel dan gaat dat hout trillen. De lucht neemt die trillingen over en deze komen in ons oor terecht. Daar gaat het trommelveel trillen met als gevolg dat wij het tikken op de tafel horen.

De geluiden hebben ook een bepaalde hoogte. Gooi je bijvoorbeeld een klein steentje in het water dan krijg je kleine golfjes en met een grote steen grote golven. Zie v.b.

De uitslag (amplitude) van een trilling bepaalt de sterkte van een toon.

Als geluid zou het kleine steentje hoog klinken en de grote laag. Heeft een bepaald geluid een vast aantal trillingen per seconden dan kun je dit een toon noemen. Heb je zo meerdere tonen met verschillende hoogte dan kun je er mee musiceren.

Heel vroeger deed men dat met trommels, fluiten en zang. Vervolgens vond men steeds meer instrumenten uit die mooiere tonen konden voortbrengen.

Men kwam er al snel achter dat een bepaalde toon met een bepaalde hogere het zelfde klonk b.v. de afstand van C naar een hoger C (acht tonen hoger).

Dit komt door de trillingsverhoudingen 1:2, b.v.

C1	C2	C3	ENZ.
250 tr.	500 tr.	1000 tr.	

Tussen die hoogten ontstonden verschillende toonladders.

Voor Christus hadden de Grieken al een toonladdersysteem. In tegenstelling met onze toonladders die stijgende gedacht worden, dachten de Grieken hun toonladders dalende.

Als beste reeks beschouwden zij:

E	D	C	B	A	G	F	E	
1	1	$\frac{1}{2}$	1	1	1	$\frac{1}{2}$		afstand van toon tot toon.

Verdere reeksen waren:

D	C	B	A	G	F	E	D	
C	B	A	G	F	E	D		C-het zelfde als onze toonladder van C gr. alleen andersom C D E F G A B C.
B	A	G	F	E	D	C	B	
A	G	F	E	D	C	B		A-het zelfde als onze toonladder van a kl. alleen andersom A B C D E F G A.
G	F	E	D	C	B	A	G	

Om deze toonladders en melodieën te noteren gebruikte men letters (lettermuziekschrift).

Guido van Arezzo (11e eeuw) vond in diensten van de zang een systeem uit van lettergrepen. Als grondslag van zijn systeem nam hij een groep van zes tonen, waarvan hij de namen van de eerste lettergreep ontleende aan de Johannes hymne. Zie afb. blz 5c-80
Ut (later Do), Re, Mi, Fa, Sol, La, (Si later toegevoegd)

Dit systeem wordt nu nog gebruikt in de zangkunst en ook als vaste benaming in de landen Frankrijk en Italië.

Langs het lettermuziekschrift, ontwikkelde in de middeleeuwen het aksentmuziekschrift, waaruit uiteindelijk ons muziekschrift is ontstaan. Zie afbeeldingen op blz. 5d punt 1 t/m 7.

ita
 in quo
 lus
 no
 on e
 est

ec
 ce
 vepe

isra
 he

Ec-ce ve-re is-ra-he-li-ta in quo do-lus non est.

77 - Lijnen met letters, die de halve en hele toonschreden aangeven.

1 2 3 4

a. *Vierkant punctum* ■ ■ ■ ■

b. *Ruitvormig punctum* ◆ ◆ ◆ ◆

c. *Virga* 7 7 7 7

d. *Apostropha* † = ■

e. *Oriscus* † = ■

f. *Quilisma* † = ■

Moderne vertolking van al deze noten

78 - Kwadraatnoten met ritmische tekens volgens Solesmes.

79 - Ligaturen van het kwadraatchrift.

Ligaturen van twee noten.

Pes of Podatus *Clivis*

Ligaturen van drie noten.

Porrectus *Torculus*

Scandicus *Climacus*

Salicus

Ligaturen van meer dan drie noten.

Porrectus flexus *Torculus resupinus*

Scandicus flexus *Climacus resupinus*

Salicus flexus *Pes subbipunctis*

Epiphonus of vloeiende Podatus *Vloeiende Torculus*

Cephalicus of vloeiende Clivis *Ancus of vloeiende Climacus*

UT que-ant la-a-is RE-so-na-re fi-bris MI-ro ge-sto-rum EA-mu-li ta-O-rum

SOL-ve pol-lu-ti LA-bi-s se-dum San-cte Io-han-nas.

80 - Gregoriaanse hymne op de H. Johannes. Vertaling: Opdat Uw dienaren uit volle borst Uw wonderdaden kunnen bezingen, neem de zondenschuld van hun bezoedelde lippen, Heilige Johannes.

Craves (voes) Acutae Superacutae

A B C D E F G

1. ut re mi fa sol la

2. ut re mi fa sol la

3. ut re mi fa sol la

4. ut re mi fa sol la

5. ut re mi fa sol la

6. ut re mi fa sol la

7. ut re mi fa sol la

81 - Het hexachordenstelsel volgens Guido van Arezzo.

71 - Gelijktijdig gebruik van verschillende voortekens in „Bagatellen” van Bartók.

72 - Hindemith, fagato-tema uit het strijkkwartet opus 22.

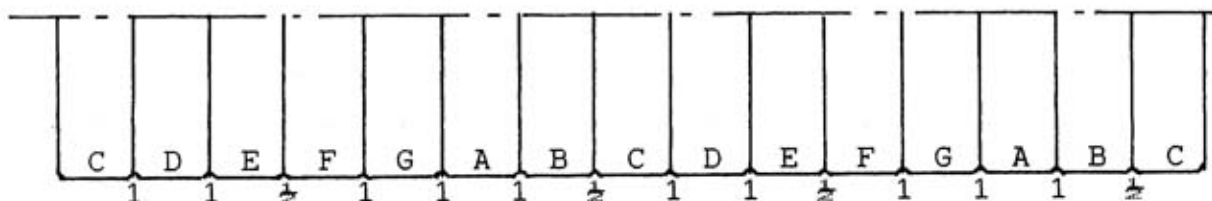
73 - Richard Strauss, slot van „Also sprach Zarathustra”.

74 - Bouwstoffen voor het „Bläserquintett” van Schönberg; A „Grundgestalt”, B kreetengang daarvan, C in tegenbeweging, D kreetengang en tegenbeweging, E tema.

75 - Stravinski, begin „Sacre”.

76 - Een zelfde fragment Gregoriaans in verschillende notaties: 1—5 neunen, 6 kwadratschrift, 7 Solesmes.

In de middeleeuwen had men al instrumenten met toetsenborden zoals een portatief dit is een klein orgel (eerst met schuiven later met toetsen) en klavecimbel. De toetsenborden kwamen overeen met de witte toetsen van onze piano.

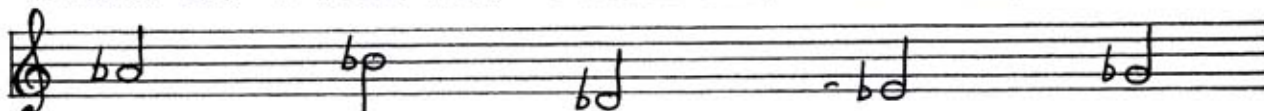
Omdat in die tijd steeds meer gebruik gemaakt werd van begeleidende instrumenten bij de zang en de zang steeds meer halve tonen bevatte, kwam men met de toetsenborden met alleen maar witte toetsen in de problemen. Probeer maar eens een melodie die op C begint en geen voortekens heeft een toets hoger te spelen. Je merkt dan dat je wel zwarte toetsen moet gebruiken want anders klinkt de melodie niet meer hetzelfde. Zo voegde men eerst de verlaagde B en verhoogde F toets toe. Geleidelijk aan voegde men meer toetsen toe tot + 1400 het toetsenbord compleet was. Nu had men een toetsenbord dat alle halve tonen bevatte (chromatisch toetsenbord).

De stamtonen A B C D E F G kregen witte toetsen. De toegevoegde toetsen werden zwart van kleur. Dit heeft men ook wel eens omgewisseld, er zijn veel oude instrumenten zoals orgels en klavecimbels waarvan de stamtonen zwart en de toegevoegde toetsen wit zijn. Deze worden nu nog authentiek nagebouwd.

Om die toegevoegde toetsen in het notenschrift aan te geven gebruikte men het mol b en kruis \sharp teken. Zo kon men iedere stamtoon verlagen of verhogen. Bij het kruisteken kwam er IS achter de naam van een stamtoon. Bij het molteken S of ES achter de naam van een stamtoon. Zie v.b.

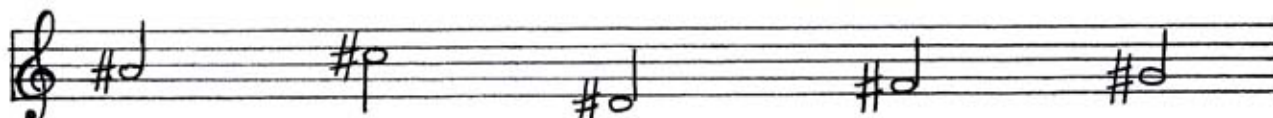
VERLAGEN

A wordt As, B wordt Bes, D wordt Des, E wordt Es, G wordt Ges.

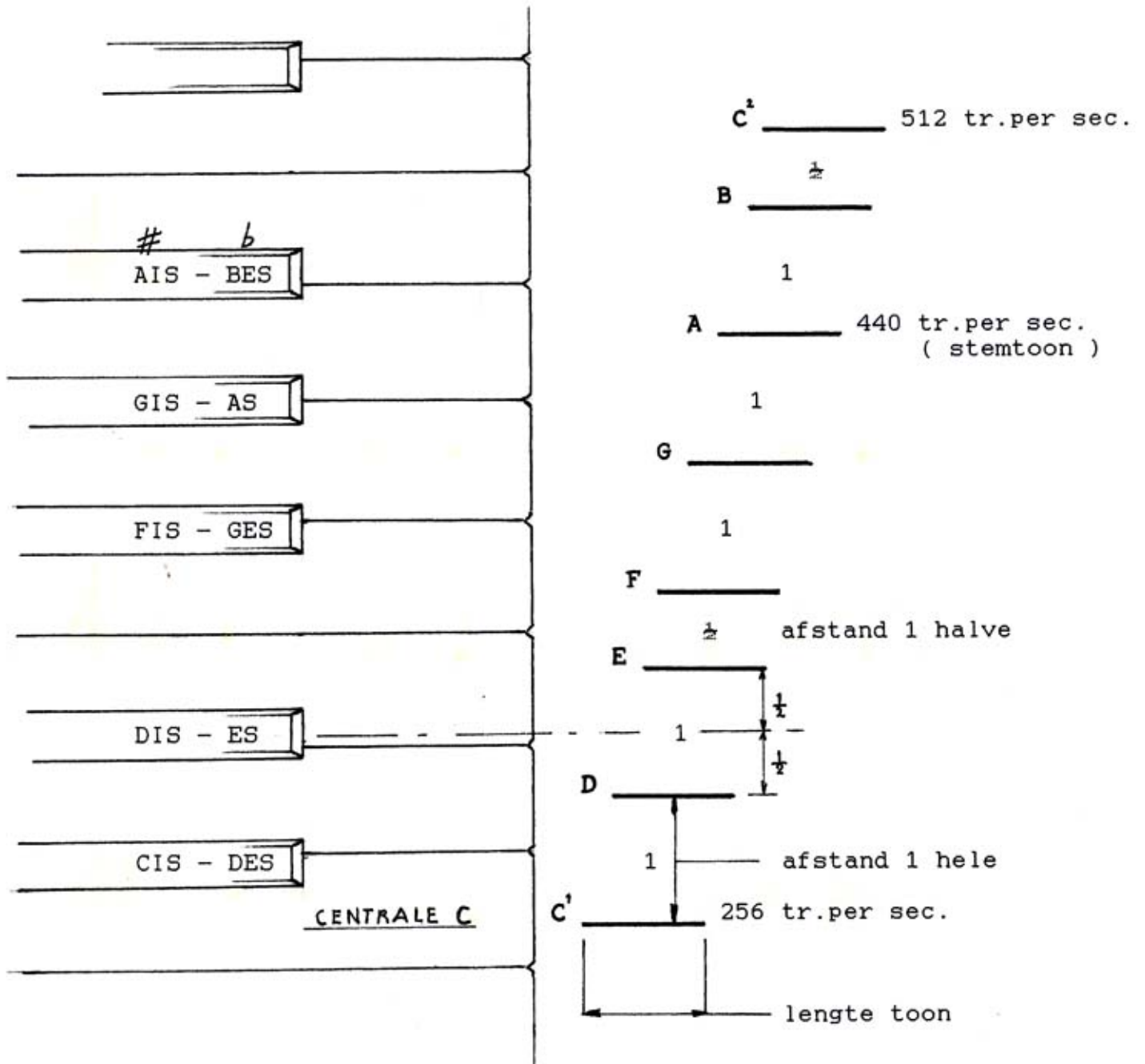
VERHOGEN

A wordt Ais, C wordt Cis, D wordt Dis, F wordt Fis, G wordt Gis.

Verder kunnen de tonen C en F ook verlaagd- en de tonen B en E verhoogd worden, hier komen we later op terug.

SCHEMA behorende bij het toonsysteem.

De stemtoon (diapason normal) werd in 1939 te Londen vastgesteld op 440 Hz. (tr. per sec)

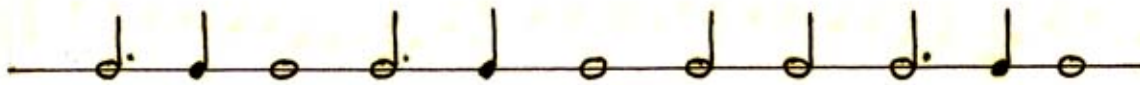
MELODIE

Als we een melodie goed bekijken, dan zien we dat de tonen in hoogte en in lengte verschillen.

Een aantal tonen die evenlang zijn maar verschillen van hoogte en na elkaar klinken noemen we een melos. Zie v.b.

Een aantal tonen met verschillende lengte noemen we een ritme. Zie v.b.

Voegen we melos en ritme samen dan is dat een melodie. Zie v.b.

Componeren we die melodie ook nog in een bepaalde maatsoort dan is die melodie geordend. Zie v.b.

MELODIE 2

In de vorige behandeling van melodie hebben we geleerd dat een melodie bestaat uit een melos en een ritme.

We gaan de melodie nu verder ordenen en analyseren (onderzoeken).

Als we onderstaand voorbeeld bekijken valt ons op dat de melodie uit twee delen bestaat. In dit geval 4- en 4 maten. Dit komt door het rustpunt halve noot A in die melodie.

In de muziek zeggen we dan dat die melodie bestaat uit 4 maten voorzin (komma) en 4 maten nazin.

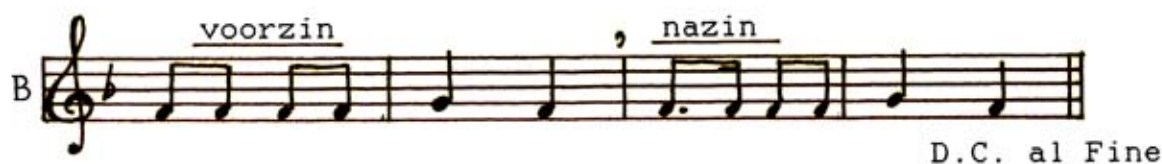
Als vorm is deze melodie of muziekstukje een eendelige liedvorm (ook wel volzin genoemd).

In onderstaand voorbeeld kun je het rustpunt vinden doordat het begin van de nazin het zelfde is als het begin van de voorzin. Dus het eind van de voorzin (4 maten) is het rustpunt (komma). Ook dit muziekstukje is een eendelige liedvorm.

We kunnen bovenstaand muziekstukje ook uit breiden met een melodie er bij, zie onder. In dit geval noemen we dit een drie delige liedvorm met als schema A-B-A.

- A - 4 maten voorzin en 4 maten nazin.
- B - 2 maten voorzin en 2 maten nazin.
- A - 4 maten voorzin en 4 maten nazin.

Bestaat het muziekstukje uit alleen een A en B gedeelte dan noemen we dit een tweedelige liedvorm.

Er zijn nog vele ander mogelijkheden om een melodie of muziekstuk in te delen. B.v.:

Een zin (voor- of nazin) kan bestaan uit 2 - 4 - 8 of meerdere maten.

Een melodie kan ook bestaan uit voorzin, tussenzin en nazin of voorzin, voorzin en nazin enz.

De liedvorm kan ook A - A - B of A - B - B zijn.

Deze vormen kunnen ook uitgebreid worden met een CODA (aansluitend of sluitstuk) dus b.v. A - B - A - CODA.

Hieronder nog enkele andere muziekvormen :

Rondo (rondgezing) b.v. A - B - A - B - A of uitgebreid met nieuwe melodieën C - D. Regel is dat het refrein A minstens drie keer optreedt.

Thema met variaties. een liedvorm waarop de componist het A en B gedeelte gebruikt als thema en hierop variaties maakt. B.v. thema (A - B - A), var.1, var.2, var.3, var.4 enz.

Polyfone vormen zoals canon (het achter elkaar inzetten van melodieën), motet (meestal voor koor), fuga en koraal. Hierover later.

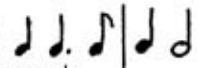
Suite een aantal muziekstukjes achter elkaar (snel en langzaam) waarop vroeger gedanst werd. B.v.:

Pavane ; langzame statige dans in $\frac{4}{4}$ maat. Afkomstig uit Padua.

Gailliarde ; snelle dans in $\frac{3}{2}$ maat.

Allemande ; matig snelle Duitse dans in $\frac{4}{4}$ of twee $\frac{3}{2}$ maat.

Courante ; levendige Franse loopdans in $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{3}{8}$ of $\frac{6}{8}$ maat.

Sarabande ; tamelijk langzaam in $\frac{3}{4}$ maat. Het ritme is vaak maat.

Menuet ; sierlijke Franse dans in $\frac{3}{4}$ maat, soms ook $\frac{3}{8}$ maat.

Gavotte ; sierlijke Franse dans in $\frac{4}{4}$ of alla breve C maat.

Bourree ; snelle dans in $\frac{4}{4}$ maat, afkomstig uit Auvergne.

Passepied ; matig snelle Bretonse dans in $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$ of $\frac{6}{8}$ maat.

Rigaudon ; matig snel Provençaalse dans in alla breve C maat.

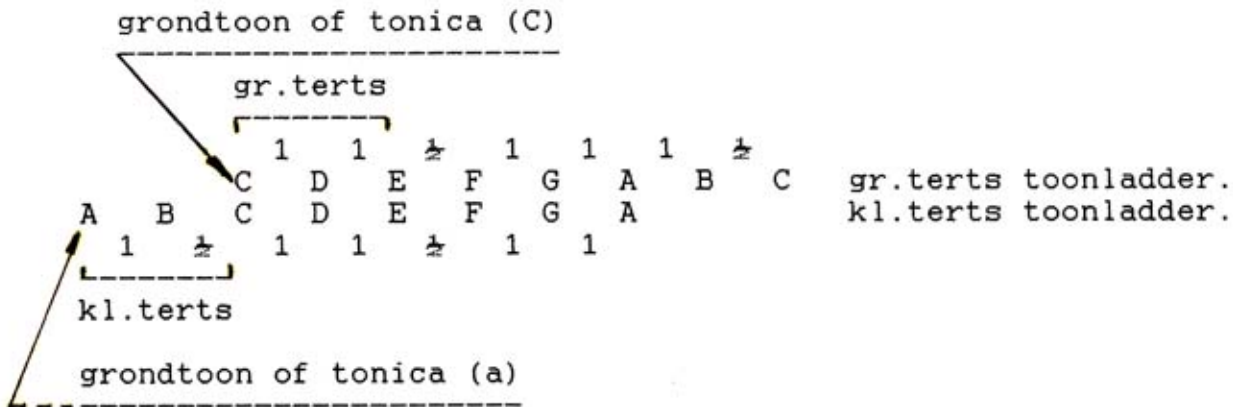
Gigue ; Schotse snelle dans in $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$, $\frac{9}{16}$ en $\frac{12}{16}$ maat.

Klassieke sonate een compositie in drie of vier delen die verschillen in tempo. B.v. Allegro (snel), Andante (gaande) en Presto (zeer snel). Als de sonate uit vier delen bestaat is het derde deel vaak een Menuet of Scherzo (vrolijk).

Symfonie een orkestwerk met de zelfde vorm als de sonate.

GROTE- EN KLEINE TERTS TOONLADDERS

De grondvormen of stamtoonladders van de grote- en kleine terts toonladders zijn:

De terts (eerste en derde toon) is bepalend voor het toongeslacht dus groot 2 hele of klein 1 1/2 toonsafstand.

De grondtoon is het uitgangspunt voor een toonladder of toonsoort. Bovengenoemde toonladders heten dan ook C groot en a klein ook wel C majeur- en a mineur (Frans) genoemd. Bij grote toonladders wordt een hoofdletter- en kleine toonladders een kleine letter gebruikt. Als je spreekt van een muziekstuk dat b.v. in C gr. staat dan worden als basis tonen gebruikt van de toonladder in C gr.

Op de kleine terts toonladders wordt later terug gekomen om dat die nogal verschillende varianten heeft.

Omdat in het jaar ± 1400 het chromatische systeem (halve toonsafstanden) compleet was (zie e.a. op blz. 6) kon men de stamtoonladders ook transponeren.

Transponeren is een toonladder, melodie of muziekstuk op een andere dan voorgeschreven toonhoogte spelen: de onderlinge verhoudingen tussen de tonen blijven ongewijzigd.

b.v.

Als men een toonladder in C gr. C D E F G A B C een toon hoger

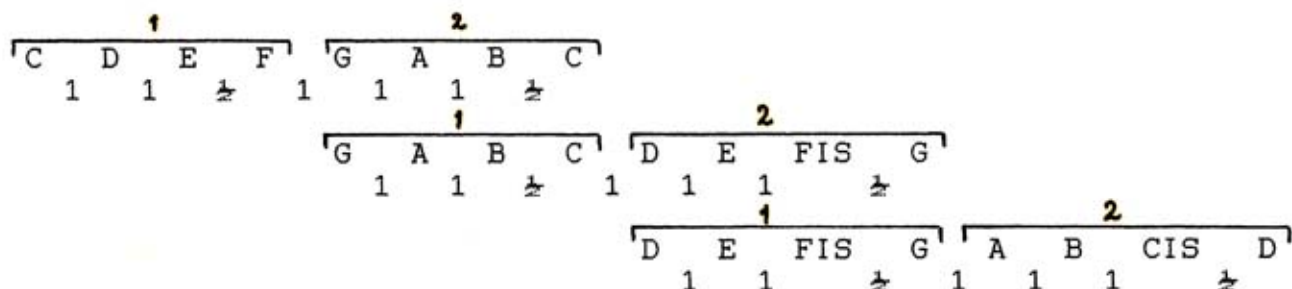
1 1 1/2 1 1 1 1 1/2

speelt is het resultaat: D E F G A B C D.

1 1 1/2 1 1 1 1 1/2

Men heeft ook ontdekt dat een toonladder in twee delen te verdelen is en dat het tweede deel het begin is van een nieuwe toonladder.

b.v.

ENZ.

Deze delen noemden men tetrachorden respectievelijk tetrachord 1 en tetrachord 2. Tetrachord 2 van de eerste toonladder is tetrachord 1 van de nieuwe toonladder. Op deze manier kreeg men een hele reeks nieuwe toonladders zie het schema op blz.13 en 14.

OPMERKING

Iedere nieuw gevonden gr.terts toonladder heeft een parallel kleinere terts toonladder $1\frac{1}{2}$ toon lager met de zelfde voortekens.

GROTE TERTS TOONLADDERS

van onder naar boven:
C-G-D-A-E-B-FIS gr.

FIS	F	$\frac{7}{4}$	fis	$\frac{7}{4}$	b	b	
	E	1	(EIS)	1	ais	ais	
DIS	D	1	dis	$\frac{7}{4}$	b	B	
	C	1	cis	1	cis	cis	
CIS	C	1	cis	$\frac{7}{4}$	b	B	
AIS	B	$\frac{7}{4}$	b	1	a	a	
GIS	A	1	gis	$\frac{7}{4}$	a	a	
	G	1	gis	1	gis	gis	
FIS	F	1	FIS	$\frac{7}{4}$	fis	fis	
	E	$\frac{7}{4}$	e	1	e	e	
DIS	D	1	dis	$\frac{7}{4}$	d	d	
	C	1	cis	1	cis	cis	
CIS	C	1	cis	$\frac{7}{4}$	b	b	
AIS	B	$\frac{7}{4}$	b	1	a	a	
GIS	A	1	gis	$\frac{7}{4}$	a	a	
	G	$\frac{7}{4}$	g	1	g	G	
FIS	F	1	fis	$\frac{7}{4}$	f	f	
	E	$\frac{7}{4}$	e	1	e	e	
DIS	D	1	d	$\frac{7}{4}$	d	d	
	C	1	c	1	c	c	
AIS	B	$\frac{7}{4}$	b	$\frac{7}{4}$	b	b	
	A	1	a	1	a	a	
GIS	G	1	gis	$\frac{7}{4}$	g	G	
	F	1	f	1	f	f	
DIS	E	1	e	$\frac{7}{4}$	e	e	
	D	1	d	1	d	d	
CIS	C	1	c	$\frac{7}{4}$	c	c	
	C	1	C	1	C	C	

GROTE TERTS TOONLADDERS

van onder naar boven:
GES-DES-AS-ES-BES-F-C gr.

	C
BES	B
AS	A
GES	G
	F
ES	E
DES	D
	C
BES	B
AS	A
GES	G
	F
ES	E
DES	D
	C
BES	B
AS	A
GES	G
	F
ES	E
DES	D
	C
BES	B
AS	A
GES	G
	F

$\frac{7}{2}$	c	$\frac{7}{2}$	f
1	b	1	e
1	a	1	d
1	g	1	c
$\frac{7}{2}$	f	$\frac{7}{2}$	bes
1	e	1	a
1	d	1	g
1	c	1	F
$\frac{7}{2}$	bes	$\frac{7}{2}$	es
1	a	1	d
1	g	1	c
1	f	1	BES
$\frac{7}{2}$	es	$\frac{7}{2}$	as
1	d	1	g
1	c	1	f
$\frac{7}{2}$	des	$\frac{7}{2}$	es
1	c	1	ES
1	bes	1	des
1	a	1	bes
1	g	1	as
$\frac{7}{2}$	ges	$\frac{7}{2}$	ges
1	f	1	f
1	e	1	es
1	d	1	es
$\frac{7}{2}$	des	$\frac{7}{2}$	des
1	c	1	c
1	bes	1	bes
1	a	1	bes
1	g	1	as
$\frac{7}{2}$	CES)	$\frac{7}{2}$	ges
1	bes	1	f
1	a	1	es
1	as	1	es
$\frac{7}{2}$	GES	$\frac{7}{2}$	des
1	F	1	DES

Musical notation for eight ascending major triads (C, D, E, F, G, A, B, C) with guitar fingering numbers below the notes:
 1. C: 5 1 3 1 1 3 4 1 1 4 3 1 1 3 5 1
 2. D: 5 4 1 3 1 1 4 4 1 3 4
 3. E: 2 3 1 1 4 1 1 4 1 3 1 1 4 4 1 3 2
 4. F: 3 1 4 4 1 1 3 1 1 4 4 1 1 2 3
 5. G: 2 3 3 1 4 3 1 1 3 4 1 4 1 4 1 2
 6. A: 2 3 3 1 4 4 1 3 3 1 4 4 1 2
 7. B: 2 3 3 1 4 4 1 3 3 1 4 4 1 2
 8. C: 4 3 1 3 3 1 4 4 1 3 3 1 4 4 1 2

INTERVALLEN

Interval is: de relatie en de samenklank tussen twee tonen.

Klinken deze tonen gelijktijdig dan spreekt men van een harmonisch interval, klinken de tonen na elkaar dan noemt men een interval melodisch. Zie v.b.

Intervallen met als eerste toon een G:

prime	secunde	terts	kwart	kwint	sext	septime	octaaf	(Latijns)
0	1	2	2½	3½	4½	5	6	(afstand)
(rein)	(diss.)	(cons.)	(rein)	(rein)	(cons.)	(diss.)	(rein)	(spanningsw.)

rein wil zeggen: zuiver.

consonant wil zeggen: statische klankspanning.

dissonant wil zeggen: dynamisch, spanning verwekkende klank.

Andere belangrijke intervallen:

Kl.sec.	overm.sec	kl.terts	overm.kwart	verm.kwint	overm.kwint
½	1½	1½	3	3	4

kl.sext	overm.sext	gr.septime	none(oct.sec.)	decime(oct.terts)
4	5	5½	7	8

Er zijn nog meer soorten intervallen maar hierover later.

MOTIEF

Zoals we reeds zagen kun je een muziekstuk ontleden (in delen scheiden) van grote- naar kleine delen. Zie onder:

- Het aantal delen (bij een sonate of suite enz.).
- De vorm van die delen (lied-, hoofd-, of rondovorm enz.).
- Het aantal melodieën (A-B-C-D-CODA enz.).
- De verdeling van de melodie (voor-, tussen-, en nazinnen).
- Het aantal maten die de zinnen hebben. (2-4-6-8 of meer maten).

Herken je de melodie b.v. voorzin als afgerond geheel dan is die melodie niet verder te ontleden. Zie v.b.

Is de melodie wel te ontleden dan kom je aan groepen tonen waarop die melodie gebouwd is. Zie v.b.

Beantwoord zo een groep aan bepaalde voorwaarde zoals bovenstaand v.b. dan noem je deze een motief.

Het motief (ook wel kiemcel genoemd) kan als de kleinste eenheid van een compositie worden beschouwd; het is zelfstandig, geladen met energie, die ontwikkelt wil worden. Zie hieronder enkele voorbeelden.

Een motief bestaat uit minimaal twee tonen.

POLYFONE MUZIEK

Polyfone muziek wil zeggen: dat niet een melodie overheerst, maar dat alle stemmen melodische betekenis hebben. Zie v.b.

Tegenover polyfone muziek staat homofone muziek. In de homofone muziek zit alle uitdrukingskracht in de melodie, terwijl de begeleidende stemmen een ondergeschikte rol hebben. Zie v.b.

De stemmen in de polyfone muziek hebben verschillende namen. Hieronder een overzicht van enkele benamingen:

HOOFDMELODIE

a) Cantus firmus	; vaste zang
b) Thema	; onderwerp
c) Dux	; leider, deze benaming wordt hoofdzakelijk in de fuga gebruikt.

TEGENMELODIEËN

a) Duplum	; tweede stem, deze staat tegenover de Cantus firmus.
b) Contrasubject	; contrapunt, dat wil zeggen dat je tegen een punctum(noot) in de ene melodie een andere punctum(noot) in de andere melodie schrijft.
c) Comes	; metgezel, deze term wordt samen met de dux in de fuga gebruikt.

Hieronder enkele voorbeelden van polyfone muziekvormen:

MOTET

Motet is een compositie, meestal voor koor a capella (zonder begeleiding), op latijnse, godsdienstige tekst.

cantus firmus →

duplum
(contrasubject) →

COR HO- MI- NIS A SCEN- DIT,

COR HO- MI- NIS A SCEN- DIT,

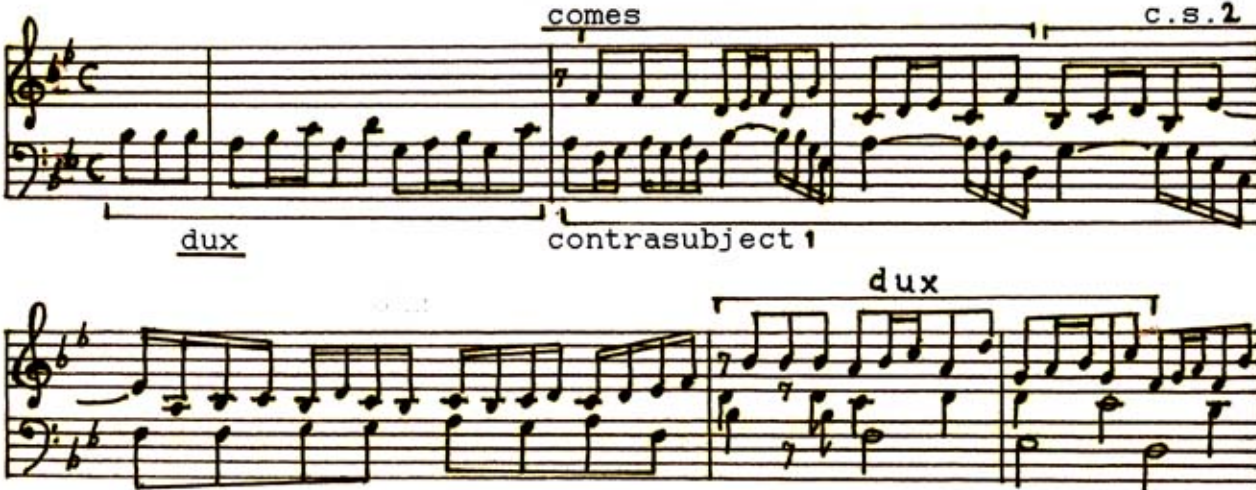
CANON

De stem die inzet, wordt door de stem, die antwoordt geïmiteerd.

FUGA

Een fuga is gebouwd op een thema (dux), dat in verschillende exposities doorgeïmiteerd wordt.

comes

c.s. 2

dux

contrasubject 1

dux

HOOGTEPUNTEN IN DE MELODIE

Iedere melodie heeft een of meerdere hoogtepunten (spanningsmomenten).

Hieronder enkele voorbeelden van type melodieën naar hoogtepunten:

CLIMAX- TYPE

a) Het melodische hoogtepunt ligt aan of nabij het slot.

A musical score in 3/4 time, consisting of two staves (treble and bass clef). The melody in the treble clef starts with a series of eighth notes, then moves to quarter notes, and finally reaches a peak with a series of eighth notes and a final quarter note. The bass clef provides a simple accompaniment of quarter notes.

spanning

ANTI- CLIMAX TYPE

b) Het melodische hoogtepunt ligt aan of nabij het begin.

A musical score in 4/4 time, consisting of two staves (treble and bass clef). The melody in the treble clef starts with a high note, followed by a series of quarter notes that gradually descend. The bass clef provides a simple accompaniment of quarter notes.

spanning

c) Het melodische hoogtepunt ligt ongeveer in het midden.

A musical score in 4/4 time, consisting of two staves (treble and bass clef). The melody in the treble clef starts with a series of eighth notes, then moves to quarter notes, and finally reaches a peak with a series of eighth notes and a final quarter note. The bass clef provides a simple accompaniment of quarter notes.

spanning

- d) De melodische hoogtepunten liggen aan het begin en aan het einde.

J. KRIEGER

FINE

spanning

spanning

D.C AL FINE

spanning

spanning

HARMONIELEER

Harmonie (Grieks) is het overeenstemmen tot een welgeordend geheel. Harmonieleer betekent in de muziek de leer van het samenklinken van de tonen. m.a.w. de leer van een samenhangend en geordend geheel van elkander opvolgende akkoorden.

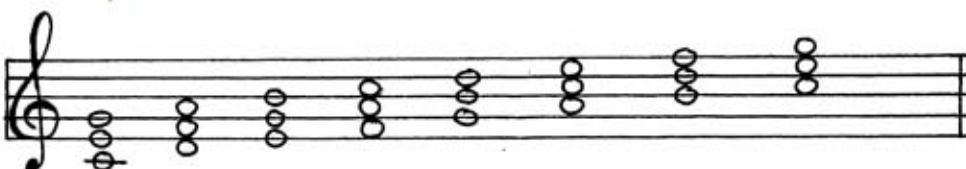
Dus voor we verder gaan moeten we eerst weten wat akkoorden zijn.

AKKOORDEN

Een akkoord is een samenklank van minimaal drie of meer tonen, die niet in prime-(eenklank) of octaafverhouding staan. Zie v.b.

Op iedere toon van een toonladder kan men door middel van twee- of meer tertsen een akkoord opbouwen. Zie v.b.

Deze akkoorden zijn uit laddereigen tonen (tonen van een toonladder) opgebouwd.

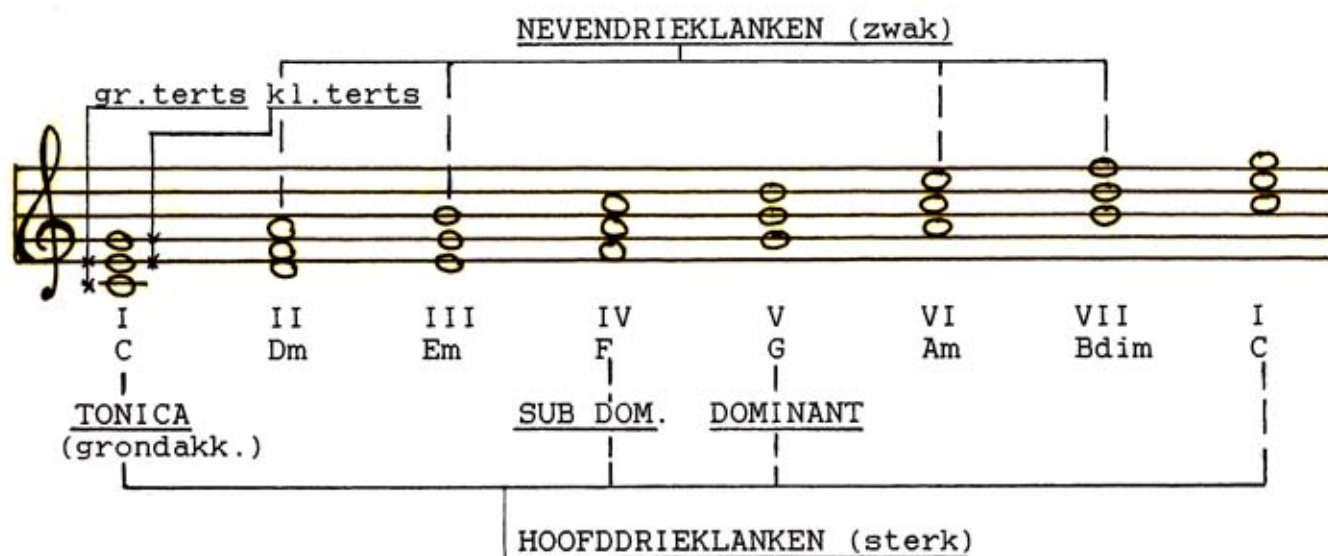
Als je bedenkt dat de tonen van elk akkoord verhoogd- of verlaagd mogen worden (niet laddereigen) en dat je dit kunt toepassen op grote- kleine- jazz en nog vele andere toonladders dan kom je aan miljoenen verschillende akkoorden en evenzoveel akkoordnamen of akkoord-symbolen.

Om deze akkoorden te onderscheiden hebben we een formule per toonladder.

Om je gerust te stellen; een eenvoudige melodie kun je al leuk aankleden met drie akkoorden.

Dit gaan we nu behandelen. Zie v.b. op blz. 22

Drieklanken (akkoorden) die laddereigen voorkomen in de toonladder van C gr.:

De Romeinse cijfers en de hoofd- en kleine letters zijn akkoord-symbolen.

Het aangeven van een akkoord in Romeinse cijfers wordt hoofdzakelijk in de klassieke harmonieleer gebruikt.

Het aangeven van een akkoord in letters wordt hoofdzakelijk in de jazz en populaire muziek gebruikt. (populair afk. pop)

VERKLARINGEN van SYMBOLEN en TERMEN:

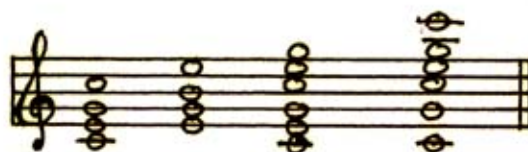
- I II III IV enz ; geeft de positie van het akkoord binnen een toonladder aan.
- C F G ; alleen een hoofdletter geeft aan dat het akkoord een grote drieklank is (MAJEUR) (gr.terts onder en een kleine tertst boven).
- m ; wil zeggen MINEUR, een kleine drieklank met de kl.terts onder en de gr.terts boven.
- dim ; is verminderd, twee kleine tertsen.

TONICA of grondakkoord
SUB DOMINANT of onderdominant
DOMINANT } deze drieklanken noemt men hoofddrieklanken om dat ze de belangrijkste functie hebben in een toonladder (toonsoort).

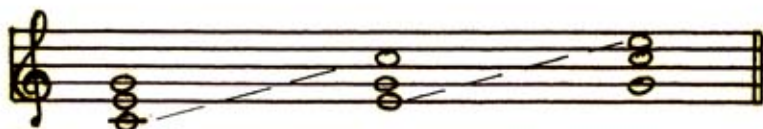
Met de HOOFDDRIEKLANKEN gaan we verder, op de NEVENDRIEKLANKEN komen we later terug.

HOOFDDRIEKLANKEN

Een drieklank blijft een drieklank wanneer een of meer tonen verdubbeld of vermeerwoordig worden. Zie v.b.

Een akkoord kan men ook omkeren. Zie v.b.

grondligging	1e omkering	2e omkering	
I	I ⁶	I ⁴	(harmonieleer)
C	C/E	C/G	(jazz)

I⁶ ; terts-sext akkoord afgekort sext akkoord.

C/E ; C geeft het akkoord aan en E de omkering, E is onderste toon.

I⁴ ; kwart-sext akkoord.

C/G ; C geeft het akkoord aan en G de omkering, G is onderste toon.

Een akkoord kan men ook verdelen over de twee sleutels. Zie v.b.

De benaming in de vocale schrijfwijze is als volgt:

SOPRAAN
ALT

TENOR
BAS

nauwe liggingen wijde liggingen

OPGAVE 8

- Noteer op het werkblad 23a drieklanken die laddereigen voorkomen in de toonladder van G gr. en F gr. (denk aan de voortekens).
- Zet er ook de symbolen en termen bij. Zie v.b. op blz.22
Opmerking in de jazz en populaire muziek wordt het Bes akk. als B^b aangegeven. De omkeringen van dit akk. als B^b/D en B^b/F.
- Noteer op het werkblad 23a de eerste- en tweede omkering van de akkoorden F-G-D en Bes.

WERKÓLAD 23 d

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

A musical staff system consisting of two staves. The top staff has a treble clef and a G-clef. The bottom staff has a bass clef. Both staves are empty.

A musical staff system consisting of two staves. The top staff has a treble clef and an F-clef. The bottom staff has a bass clef. Both staves are empty.

A musical staff system consisting of two staves. The top staff has a treble clef and contains the text "OMKERINGEN." above it. There are two chords of notes on the treble staff. The bottom staff has a bass clef and is empty.

A musical staff system consisting of two staves. The top staff has a treble clef. The bottom staff has a bass clef. Both staves are empty.

VERBINDING VAN DE HOOFDDRIEKLANKEN

Als we onderstaand lied bekijken zien we dat de harmonie onder de melodie uit hoofddrieklanken bestaat, alleen de tonen van de akkoorden worden niet tegelijk maar achter elkaar gespeeld. Dit noemt men nu gebroken (gebroken akkoorden). Er zijn een heleboel mogelijkheden om een akkoord te breken, enkele hiervan behandelen we in latere opgaven

OLD SMOKEY

1 VOORZIN I TONICA
2 IV SUB. DOM.
3 NAZIN
4 DOORGANGSTOON

5 I6 TONICA
6 I6 C/E
7 SEPTIME
8 V⁴ DOM.
9 I6 C/E
10 D.T TO
11 DOORGANGSTOON
12 V⁴ DOM.

V⁷ G7 " V³ G7/D I6 C/E I TONICA C

Het lied begint met een opmaat van een tel, de andere twee tellen vinden we altijd op het eind van een lied of muziekstuk. De begin- en eindmaat noemen we onvolledig om dat deze maten geen drie tellen hebben. Samen is het een maat. (bij het maten tellen geldt de laatste maat). Als we de melodie goed bekijken zien we dat behalve maat 4, 9 en 10, deze is opgebouwd uit akkoordtonen.

De G in maat 4 noemen we een doorgangstoon, hij verbindt de akkoordtoon F met de A, dus de doorgangstoon verbindt twee akkoordtonen trapsgewijs. In maat 10 is de noot F ook een akkoordtoon en wel de septiem zevende toon op G, maar hier kom ik in een volgend hoofdstuk op terug.

Als we de akkoord verbindings van bovenstaand lied op een rij zetten krijgen we I-IV-IV-IV-I6-I6-I6-V⁴-V⁴-V7 (7 is voor de septiem) en I6-I, samengevat is dit: I-IV-I6-V⁴-V7-I ook wel cadens genoemd.

VERBINDINGEN 2

ZELF MUZIEKSTUKJES MAKEN

We hebben nu enige kennis van maat en ritme, de melodie, het toonladersysteem en de akkoorden, zodat we nu in staat moeten zijn om zelf eenvoudig muziekstukjes te maken.

Hieronder enige aanwijzingen voor het noteren:

- 1) maak een keuze uit de vele toonsoorten.
- 2) verbindt de balken met een accolade en een maatstreep.
- 3) plaats de sleutels op de desbetreffende lijnen.
- 4) plaats de eventuele voortekens direct achter de sleutels, hierna de maatsoort.
- 5) denk aan de stokvoering (omhoog of omlaag).
- 6) plaats ter verduidelijking altijd de akkoordsymbolen.
- 7) plaats eventueel de dynamische tekens en fraseringsbogen. (als je bepaalde tekens die je leraar heeft uitgelegd vergeten bent vindt je die achter in het boek bij muziektermen).
- 8) de keuze van de akkoordenreeks (cadens) is ook erg belangrijk, we beginnen en eindigen een muziekstukje met het grondakkoord I (tonica) en net voor het einde komt meestal de dominant V.
b.v I- V- I of I- IV- V- I of I- IV- I- IV- V- I enz.

OPGAVE 9

- a) Noteer op het werkblad 25a bij melodie 1 de bovenstaande punten 2,3 en 4 en noteer een melodie met akkoordtonen eventueel aangevuld met doorgangstonen boven de aangegeven akkoorden.
- b) Doe het zelfde als boven bij melodie 2. (de akkoorden zijn gebroken).
- c) Vul bij melodie 3 de akkoorden en akkoordsymbolen in, de akkoorden eventueel gebroken.

WERKÖLAD 25 a

XXXXXXXXXXXXXXXX

MELODIE 1

Musical notation for Melodie 1, consisting of a treble clef staff and a bass clef staff. The bass staff contains four chords: I C, IV⁶ F/C, V⁶ G/B, and I C.

MELODIE 2

Musical notation for Melodie 2, consisting of a treble clef staff and a bass clef staff. The bass staff contains four chords: I F, IV⁶ B^b/F, V⁶ C/E, and I F.

MELODIE 3

Musical notation for Melodie 3, consisting of a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff contains a melody of quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5.

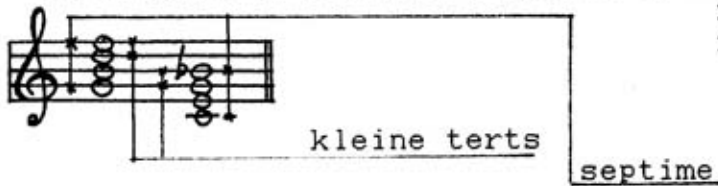
Musical notation for Melodie 4, consisting of a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff contains a melody of quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5.

HET DOMINANT SEPTIME AKKOORD

Als de drieklank op de vijfde trap (V) uitgebreid wordt met een kleine terts naar boven spreekt men van een vierklank, vier verschillende tonen, in dit geval dominant septime akkoord genoemd omdat de interval vanaf de grond- en de bovenste toon gerekend een kleine septime is en dit akkoord gevormd is op de dominant (vijfde trap).

In de harmonieleer geeft men dit akkoord zo aan: V7

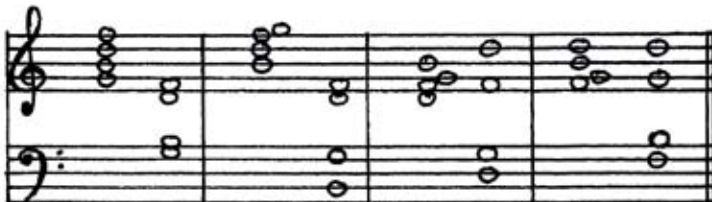
In de jazz of populaire muziek b.v. in de toonsoort C gr.: G7
 in de toonsoort G gr.: D7
 in de toonsoort F gr.: C7

Dit akkoord versterkt het slot V naar I omdat de zevende toon een extra leidtoon is en dalende oplost naar de terts van de tonica. Zie v.b.

De omkeringen van dit akkoord zie onder:

V7	V ₅ ⁶	V ₃ ⁴	V ₂	(harmonieleer)
G7	G7/B	G7/D	G7/F	(jazz)
	1e omk.	2e omk.	3e omk.	

Merk op dat in de jazz en populaire muziek de omkering niet altijd wordt aangegeven b.v. bij G7/B blijft gewoon G7. De kwint mag weggelaten worden. Zie v.b.

D = KWINT

OPGAVE 10

- a) Noteer op het werkblad 26.a bij melodie 4 een melodie met akkoordtonen eventueel aangevuld met doorgangstonen boven de aangegeven akkoorden.

WERKÓLAD 26 a

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

MELODIE 4

Musical staff 1: Treble clef, bass clef, notes, and chords. The bass line contains the notes C, D, E, F, G, A, B, C. The chords are: I C, I⁶ C/E, V⁶₄ G/D, and V³₃(V⁷) G/D.

Musical staff 2: Treble clef, bass clef, notes, and chords. The bass line contains the notes C, D, E, F, G, A, B, C. The chords are: I C, I⁶ C/E, V⁶₄ G/D, and V⁴₃ G7/D.

Musical staff 3: Treble clef, bass clef, notes, and chords. The bass line contains the notes C, D, E, F, G, A, B, C. The chords are: I C, IV⁶₄ F/C, I C, and V⁶₈ G7/B.

Musical staff 4: Treble clef, bass clef, notes, and chords. The bass line contains the notes C, D, E, F, G, A, B, C. The chords are: I, IV⁶₄ F/C, V⁶₈ G7/B, and I C.

VERSIERINGSTONEN

DOORGANGSTOON

De doorgangstoon verbindt twee akkoordtonen trapsgewijs.

In voorgaande hoofdstukken hebben we deze al behandeld.

WISSELTOON

De wisseltoon verplaatst zich trapsgewijs van een akkoordtoon en keert trapsgewijs naar dezelfde akkoordtoon terug. Zie v.b.

vrije wisseltoon afspringende wisseltoon.

DE VOORHOUDING

De voorhoudingstoon maakt geen deel uit van een akkoord waarmee zij gelijktijdig klinkt en stijgt of daalt trapsgewijs naar een van de tonen van dit akkoord. De voorhouding werkt vertragend en wordt daarom dan ook wel vertraging genoemd.

V.H. V.H V.H

OPGAVE 11

- Noteer op het werkblad 27a bij melodie 1 onder de melodie de akkoorden met akkoordsymbolen.
- Noteer op het werkblad 27a bij melodie 2, een melodie en maak hier bij gebruik van enkele versieringstonen boven de aangegeven akkoorden en vul ook de akkoordsymbolen in.

WERKÓLAD 27 a

NNNNNNNNNNNNNN

MELODIE 1

I

I6

IV

I6

V7

I

V

I

MELODIE 2

JAZZ

Jazz is een vermengingsvorm van de Westafrikaanse- en Europese muziekculturen op het Amerikaanse continent. De ritmiek bereikte in Afrika een hoogtepunt. De tromritmen die de negers maakte zijn voor ons onnavolgbaar. Omdat deze zich uitleefde in de ritmiek bleef de melodische kant primitief. Ze kwamen niet verder dan de pentatonische toonladder (5 tonen in een octaaf C-D-E-G-A). Toen er gedurende enkele eeuwen massa's negers uit West-Afrika werden vervoerd naar Amerika en ze daar als slaven werden verkocht kwamen de negers in aanraking met de Europese muziek die ze gelijdelijk aan toepasten zodat daaruit zowel melodisch als ritmisch nieuwe muziekvormen onstonden waaruit uiteindelijk de jazz is ontstaan.

Enkele van die muziekvormen zijn:

- Spiritual** ; een geestelijk lied met vaak vraag- en- antwoordspel tussen de priester en gelovigen.
- Blues** ; een wereldlijk lied van de zwarte Amerikaanse bevolking. Dit zijn droevige liederen waarbij hoofdzakelijk de slechte omstandigheden waarin ze verkeerden werden bezongen. In deze liederen ontstonden de blue tonen (in b.v. C gr. de verlaagde E en B resp. ES en BES). De blues heeft een vier- vierde maatsoort waarin de negers zelf bepaalden waar de zware maatdelen vallen. De variatiemogelijkheden zijn hierdoor oneindig groot zodat deze niet aan te geven is op papier. Door deze vrije accentuering wordt de muziek soepel en vloeiend; men zegt: ze swingt. Swing is a.h.w. het vrij rondansen op de vaste maatindeling.
- City Blues (Rhythm&blues)** ; steeds blues, ontstaan nadat in 1917 de negers in grote getale naar de steden trokken. Hier onstonden verschillende bands (jazzorkesten) die begrafenissen, bruiloften en feesten begeleiden met mars- en dansmuziek. De dansmuziek bestond uit rags, blues en marsen waarvan de blues het meest gespeeld werd.
- Boogie-woogie**; een sterk ritmische, pianistische weergave van de blues.
- Ragtime** ; houderige, stroeve, niet vloeiende pianomuziek, waarbij een voortdurende doorvoering van de syncope optreedt. Deze was ± 1900 in de V.S enorm populair en werd hoofdzakelijk door de blanken gespeeld.

Bezetting van een jazz-orkest in + 1920

melodiegroep: kornet of trompet	ritmegroep: piano
: trombone	: gitaar of banjo
: klarinet	: bas of tuba
: later uitgebreid met saxofoon	: slagwerk: drums

De ritmegroep onderhoudt het grondritme en de melodiegroep improviseert vrij op een thema.

Geleidelijk veranderde de jazz van karakter, het technisch kunnen komt steeds meer op de voorgrond. De blanke jongeren raakten enthousiast over deze vorm van muziek en overall op de wereld werden bands opgericht die voortbouwden op de jazzmuziek. Deze bands werden zeer populair en heden ten dage boekt men nog grote successen met deze vorm van muziek. De muziek gaat de wereld in met de naam dixieland.

Samengevat hieronder enkele kenmerken van jazzmuziek:

- De neger speelt de hoofdrol in de jazz.
- De muziek wordt hoofdzakelijk geïmproviseerd; er wordt op een bepaald thema, een bepaalde melodie geïmproviseerd; iedere solist improviseert op eigen wijze.
- De jazz heeft een vier- vierde indeling met vrije accentuering, swing genoemd.
- De bluestonen, de derde- en zevende verlaagd, spelen een grote rol in de jazz.
- De blues kun je zien als de hoeksteen van de jazz.
- Uit de jazz zijn nieuwe muziekstijlen ontstaan zoals o.a. dixieland-, Bop- (doordachte mathematische jazzmuziek) en popmuziek. Verschillende grote componisten zoals Gerswin, Bartok, Ravel en andere schuwden er niet voor om jazz toe te passen in de klassieke muziek.

Hieronder enkele technische aspecten met voorbeelden van de jazzmuziek.

Toepassing van de bluestonen en de ritmiek.

bluestonen zo uitgevoerd

De blues en boogie-woogie hebben een grondvorm van 12 $\frac{4}{4}$ maten.
B.v.

C gr.	C-C-C-C--F--F-C-C-G-G-C-C	C-C-C-C-F--F--C-C-G-F--C-C
	I-I-I-I-IV-IV-I-I-V-V-I-I	I-I-I-I-IV-IV-I-I-V-IV-I-I

Deze schema's mogen ook uitgebreid worden.

NEVENDRIEKLANKEN

Dit hoofdstuk is bedoeld voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in het maken van meer ingewikkelde muziekstukken en/of improvisatie.

De nevendrieklanken staan ten opzichte van de hoofddrieklanken in een mediantverhouding. Mediantverhouding wil zeggen dat de grondtonen van twee opeenvolgende akkoorden een terts verschillen. Zie schema op blz.22.

Alle nu voorkomende voorbeelden zijn gedacht in de toonsoort C gr.

De drieklank VI(Am) staat in mediantverhouding met zowel de hoofddrieklank I(C) als IV(F). Dit geeft de mogelijkheid om in een cadens I(C) IV(F) V(G) I(C) de drieklank VI(Am) tussen I(C) en IV(F) te voegen of dat VI(Am), IV(F) vervangt. B.v.

I(C) VI(Am) IV(F) V(G) I(C) of I(C) VI(Am) V(G) I(C)

De drieklank II(Dm) staat in mediantverhouding met IV(F) en kan in de plaats van/of na IV(F) komen. B.v.

I(C) VI(Am) II(Dm) V(G) I(C) of I(C) VI(Am) IV(F) II(Dm) V(G) I(C)

In een cadens komt het akkoord II(Dm) het sterkst naar voren in de eerste omkering II6(Dm/F). B.v.

I(C) VI(Am) IV(F) II6(Dm/F) V(G) I(C)

De drieklank III(Em) staat in mediantverhouding met I(C) en V(G). Deze komt na I of kan V vervangen. B.v

I(C) III(Em) IV(F) V(G) I(C) of I(C) IV(F) III6(Em/G) I(C)

Merkop dat als III(Em), V(G) vervangt komt deze meestal voor in de eerste omkering III6(Em/G).

De drieklank VII(Bdim) staat in mediant verhouding met V(G). Dit akkoord kan V(G) vervangen omdat het een onvolledig dominantseptime akkoord is. Treed dit akkoord zelfstandig op, dan wordt het altijd gevolgd door III(Em). B.v.

I(C) IV(F) VII(Bdim) III(Em) enz.

Een manier om het slot uit te stellen kan door I(C) te vervangen door VI(Am). B.v.

I(C) IV(F) V(G) VI(Am) enz.

COMPONISTEN

BAROK en ROCOCO

Barok ±1600 tot ±1750 betekent: *vreemd.grillig*.

Rococo: het Rococo onderscheidt zich van de Barok door een meer verfijnde, intiemere stijl.

ITALIE

A. Vivaldi [1678-1741]
D. Scarlatti [1685-1757]

FRANKRIJK

J.B. Lully [1632-1687]
Fr. Couperin [1668-1733]
J. Ph. Rameau [1683-1764]

NOORD-DUISSLAND

G.Ph. Telemann [1681-1767]
J.S. Bach [1685-1750]

ENGELAND

H. Purcell [1659-1695]
G.F. Handel [1685-1759]

KLASSIEK

Klassiek ±1750 tot ±1810 is in het algemeen datgene wat uitmunt door schoonheid van vorm, door evenwicht tussen gevoel en verstand.

DUISSLAND en OOSTENRIJK

C.Ph.E. Bach [1714-1788]
J. Haydn [1732-1809]
J.Christ.Bach [1735-1782]
W.A. Mozart [1756-1791]
L.van Beethoven [1770-1827]
A. Diabelli [1781-1858]

ANDERE LANDEN

M. Clementi [1752-1832]
J.L. Dussek [1760-1812]
Fr. Kuhlau [1786-1832]
H. Lemoine [1751-1796]
Cimarosa [1749-1801]

Wolfgang Amedeus Mozart

Leven: Geboren op 27 januari 1756 te Salzburg als zoon van de hofcomponist Leopold Mozart en Anne Maria Pertl. Op vierjarige leeftijd speelde hij al piano en toen hij zes jaar was componeerde hij reeds. Met zijn muzikale zusje, en Wolfgang maakte vader Mozart concertreizen door heel West-Europa. In 1765 kwamen ze ook in Nederland; ze gaven een concert in de Oude Doelen te 's-Gravenhage; Wolfgang schreef hier o.a. variaties over het Wilhelmus. Tot zijn dood leefde hij in grote geldzorgen en stierf op 35 jarige leeftijd.

Werken: Het werk van Mozart omvat ruim 600 composities. De voornaamste werken zijn:

21 pianoconcerten, 40 symfonieën e.a. orkestwerken, 18 missen, 21 opera's en ± 100 geregistreerde pianowerken.

Ludwig van Beethoven

Leven: Ludwig van Beethoven werd in 1770 te Bonn geboren. Zijn ouders waren van Vlaamse afkomst. Zijn vader was een dronkaard, die Ludwig soms midden in de nacht uit bed haalde om hem pianoles te geven; hij wilde van zijn zoon een wonderkind maken, zoals Mozart was geweest. Later werd Ch.G. Neefe zijn leermeester; hij heeft veel gedaan voor Beethovens muzikale ontwikkeling. In Wenen studeerde hij een tijdlang bij Mozart en Haydn. Beethoven leefde in de tijd van de Franse Revolutie. Als vrij mens wilde hij niet gebonden zijn door een ondergeschikte betrekking als hofmuzikant. Hij was in Wenen tussen de honderden pianisten een gevierd man als componist en pianist. Reeds op 26 jarige leeftijd kreeg Beethoven last van verschijnselen van doofheid. Deze doofheid verergerde zo, dat hij de laatste jaren van zijn leven niet meer als dirigent van zijn eigen werken kon optreden. Hij zondeerde zich af, maar bleef toch verder componeren.

De voornaamste werken zijn: 9 symfonieën, 5 ouvertures, 5 pianoconcerten, vioolconcerten, 38 pianosonates en kamermuziek.

ROMANTIEK

Romantiek +1810 tot +1880: In de Romantiek overheerst het gevoel, dus niet het verstand. De kunstenaar componeert werken, waarin hij zijn eigen fantasie de vrije loop laat. De muziek van de Romantiek stond voornamelijk onder invloed van de literatuur; de componist voelde zich geestelijk verwant met de dichter.

DUITSLAND EN OOSTERRIJK

Fr. Schubert	[1797-1828]
F. Mendelssohn	[1809-1847]
R. Schumann	[1810-1856]
Joh. Brahms	[1833-1897]
R. Wagner	[1813-1883]

FRANKRIJK

H. Berlioz	[1803-1869]
Fr. Chopin	[1801-1849]
Fr. Liszt	[1811-1886]
C. Franck	[1822-1890]
Saint-Saens	[1835-1921]

ANDERE LANDEN

Mod. Moessorgski	[1839-1881]
E. Grieg	[1844-1907]

P. Tsjaikosky	[1840-1893]
R. Korsakow	[1844-1908]

Frederic Francois Chopin

Leven: Chopin is in Polen geboren. Hij was een wonderkind, van nature opgewekt en geestig, soms zwaarmoedig door heimwee om zijn verloren vaderland en door teleurstelling in de liefde. In 1831 trok hij naar Parijs, zonder vermoeden dat hij daar zijn verdere leven zou verblijven. Want kort na zijn vertrek brak in Polen de revolutie uit, waarna het door Rusland werd ingelijfd. Chopin wilde zijn pas niet door de gehate Russen laten verlengen en werd Polen voor hem ontoegankelijk. In Parijs werd hij een gevierde componist-pianist. Een longziekte ondermijnde zijn krachten en kort na een concertreis naar Engeland stierf hij.

De Poolse volksdansen, waarvan hij in zijn jeugd genoten had inspireerde hem tot het componeren van dansen voor de piano.

Werken: Dansen: Polonaises, mazurka's en walsen. Verdere pianowerken: nocturnes, ballades, preludes, etudes, sonates en 2 pianoconcerten.

MODERNEN

De voornaamste kenmerken van de modernen (20e eeuw) zijn:

- a) vooruitgang op bijna elk gebied.
- b) experimenten op velerlei gebied, ook op dat van de muziek.

Enkele stromingen op het gebied van de muziek zijn:

Impressionisme, Expressionisme, Neo-Classicisme en Symfonische jazz.

Kenmerken van de muziek der modernen:

- a) de composities zijn meestal kort en krachtig.
- b) herleving van de kerktoonladders.
- c) gebruik maken van het hele toongamma ; b.v. C-D-E-FIS-GIS-AIS-C.
- d) atonaliteit: de tonica als tooncentrum wordt losgelaten.
- e) bitonaliteit: het gebruik van verschillende toonsoorten in een compositie.
- f) polyritmiek: het gebruik van verschillende maatsoorten in een compositie.
- k) invloed van de jazz

Het impressionisme (2e helft van de 19e eeuw): vorm van kunst die berust op het zuiver en alleen weergeven van de indruk (impressie), zoals de kunstenaar deze zelf heeft ondergaan.

Componisten: Cl. Debussy, M. Ravel, M de Falla, P. Dukas.

Het expressionisme (1e helft van de 20e eeuw): kunstrichting die afziet van de werkelijkheid, zelfs bestrijdt dat werkelijkheid in de kunst gebaseerd is op een code en tracht de waarheid te verbeelden van een vervormde werkelijkheid: d.w.z. in de beeldende kunst het vervormen van het waargenomen beeld, in de muziek het los laten van de tonaliteit (punt d bij kenm. modernen).

Componisten: A. Schonberg, A Berg, A.von Webern.

Het neo-classicisme: onder neo-classicisme verstaat men in het algemeen; dat hedendaagse kunstenaars werken in de geest van vroegere klassieke meesters.

Componisten: I. Strawinsky, B. Bartok.

Symfonische jazz: hieronder verstaat men de versmelting tussen jazz en klassieke muziek.

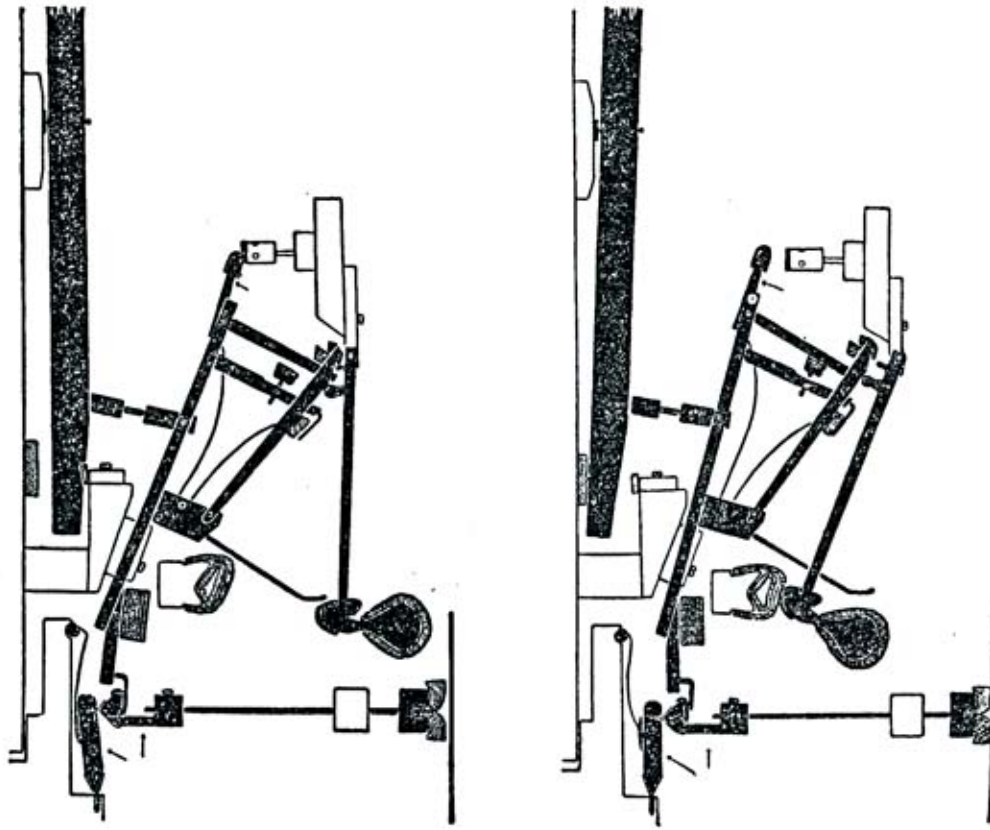
Componisten: G. Gershwin, M. Gould.

Nederlandse componisten: B. Zweers, J. Wagenaar, A. diepenbrock, H. Andriessen, W. Pijper, S. Dresden, M. Vermeulen, O. van Hemel, G. Landre, H. Badings, K. van Baaren, P. Ketting, L. van Delden, G. Frid.

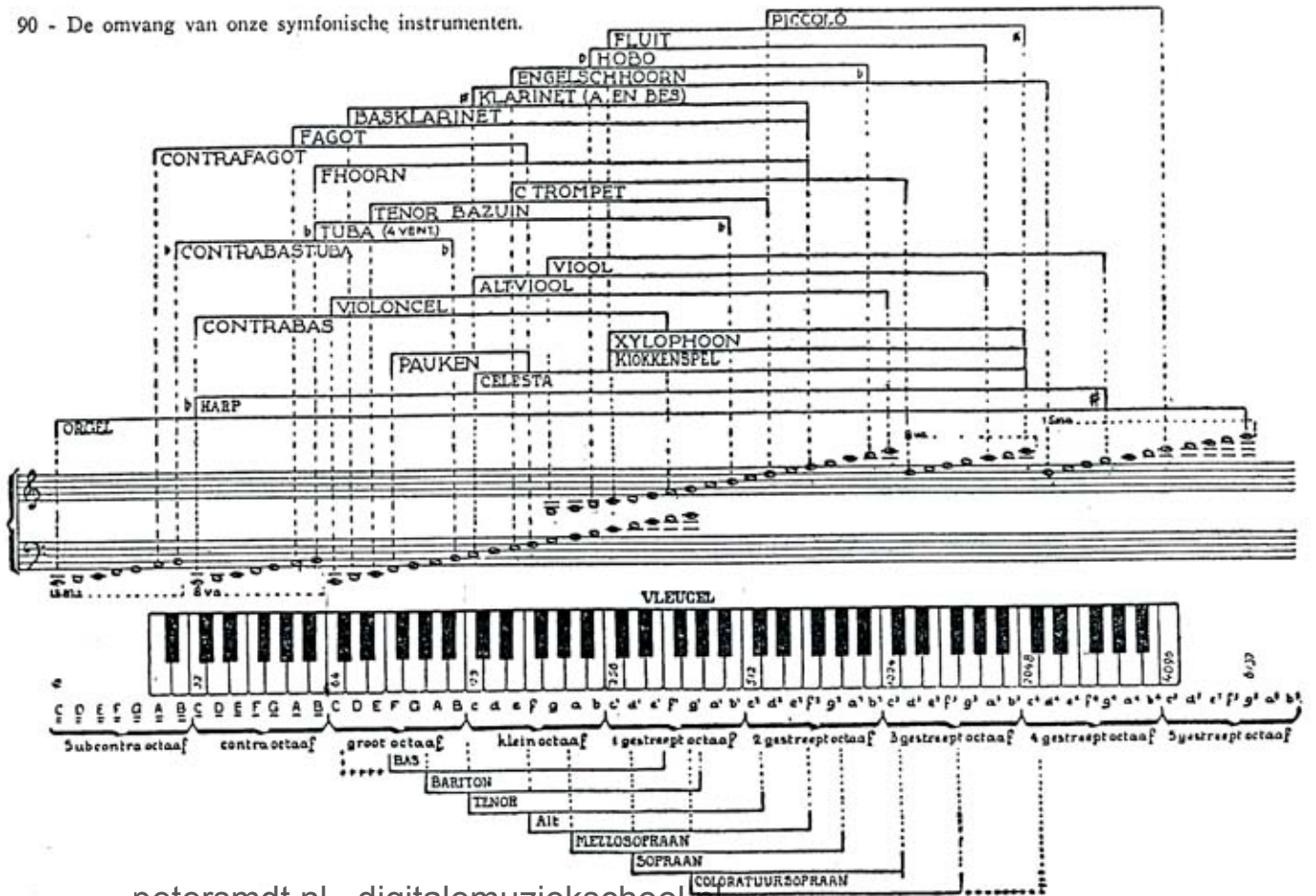
Hedendaagse componisten: H.W. Henze, K.H. Stockhauzen.

Nederlandse: T. de Leeuw, O. Ketting, J. van Vlijmen, P. Schat, L. Andriessen, W. Beukers, H. kox.

98 - Repetitie-mechaniek van Erard: boven in rust, onder met neergedrukte toets.

90 - De omvang van onze symfonische instrumenten.

LITERATUURLIJST

Theo Willemze	Algemene muziekleer	Utrecht, 1964
Mart. J. Lürsen	Grondslagen van de muziektheorie	Wassenaar, 1970
Hennie Schouten	Muzikale vormleer	Naarden, 1973
Henny Schouten	Harmonieleer	Naarden, 1972
Lemacher- Schroeder	Lehrbuch des kontrapunktes	Londen, 1971
H. Dinkla	Muzikale vorming	Deventer, 1966
Casper Höweler	Inleiding tot de muziekgeschiedenis	Amsterdam, 1961

TOONLADDERSTUDIE C Zr.

Leer eerst de handen afzonderlijk.

1 2 3 1 3 2 1 2 3 1 3 2 1 4 3 2 3 4 1 4 3 2 3 4

5 4 3 2 1 2 3 4 1 5 4 3 2 1 2 3 4 1

1 3 1 4 1 3 1 5 1 3 1 4 1 3 1 3

1 3 1 4 1 3 1 4 1 3 1 4 1 3 1 2 1

TOONLADDERSTUDIE g 7e.

Leer eerst de handen afzonderlijk.

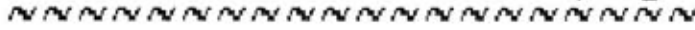
The first system of the scale study is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The bass staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The music is a scale exercise with various fingerings indicated by numbers 1-5 and brackets. The first measure of the treble staff has fingerings 1, 2, 3, 1, 3, 2. The second measure has 1, 2, 3, 1, 3, 2. The third measure has 1, 4, 3, 2, 3, 4. The fourth measure has 1, 4, 3, 2, 3, 4. The bass staff has fingerings 1, 4, 3, 2, 3, 4 in the first measure, 1, 4, 3, 2, 3, 4 in the second, 1, 2, 3, 1, 3, 2 in the third, and 1, 2, 3, 1, 3, 2 in the fourth.

The second system of the scale study is written in G major and 4/4 time. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The bass staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The music is a scale exercise with fingerings indicated by numbers 1-5. The first measure of the treble staff has fingerings 1, 2, 3, 1. The second measure has 1, 2, 3, 4, 1. The bass staff has fingerings 1, 2, 3 in the first measure and 1, 2, 3, 4, 1 in the second. Vertical lines with the word 'staccato' are placed above the notes in the second measure of both staves.

The third system of the scale study is written in G major and 4/4 time. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The bass staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The music is a scale exercise with fingerings indicated by numbers 1-5. The first measure of the treble staff has fingerings 1, 3, 1, 4. The second measure has 1, 3, 1, 4, 5. The third measure has 1, 3, 1, 4, 5. The fourth measure has 1, 4, 1, 3. The bass staff has fingerings 1, 3, 1, 4, 5 in the first measure, 1, 3, 1, 4, 5 in the second, 1, 3, 1, 4, 5 in the third, and 1, 4, 1, 3 in the fourth.

The fourth system of the scale study is written in G major and 4/4 time. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The bass staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The music is a scale exercise with fingerings indicated by numbers 1-5. The first measure of the treble staff has fingerings 1, 3, 1, 4, 1. The second measure has 1, 3, 1, 4, 5. The third measure has 1, 3, 1, 4, 5. The fourth measure has 1, 3, 1, 4, 5. The bass staff has fingerings 1, 3, 1, 4, 5 in the first measure, 1, 3, 1, 4, 5 in the second, 1, 3, 1, 4, 5 in the third, and 1, 2, 1 in the fourth.

TOONLADDERSTUDIE F 7e.

Leer eerst de handen afzonderlijk.

1 2 3 1 3 2 1 2 3 1 3 2 1 4 3 2 3 4 1 4 3 2 3 4

1 4 3 2 3 4 1 4 3 2 3 4 1 2 3 1 3 2 1 2 3 1 3 2

1 2 3 1 4 3 2 1 1 2 3 4 1

1 2 3 1 1 2 3 4 1

p *f*

1 4 1 3 1 4 1 4 1 3 1 4 1 3 1 4

1 3 4 1 3 1 4 1 3 1 4 1 3 1 4

1 3 1 4 1 4 1 3 1 4

1 3 1 4 1 2 1 1 2 1

5 1 3 1 4 1 3 1 4 1 2 3 1 4 1 2 1